

УДК 378.2(4+477)

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДЕСКРИПТОРІВ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ОБЛАСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ НАЦІОНАЛЬНИХ РАМОК КВАЛІФІКАЦІЙ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ТА УКРАЇНИ

Симоненко С.В., завідувач кафедри іноземних мов
Таврійський державний агротехнологічний університет

У статті проаналізовано дескриптори комунікативної компетентності НРК окремих європейських країн для різних рівнів вищої освіти. Здійснено порівняння дескрипторів комунікативної компетентності НРК України з НРК Шотландії, Німеччини та Болгарії. Висвітлено спільні і відмінні риси в дескрипторах комунікативної компетентності НРК різних країн Європи.

Ключові слова: Європейська рамка кваліфікацій, національні рамки кваліфікацій, дескриптори, комунікативна компетентність, результати навчання.

В статье проанализированы дескрипторы коммуникативной компетентности НРК отдельных европейских стран для различных уровней высшего образования. Проведено сравнение дескрипторов коммуникативной компетентности НРК Украины и НРК Шотландии, Германии и Болгарии. Выявлены общие и отличительные черты в дескрипторах коммуникативной компетентности НРК разных стран Европы.

Ключевые слова: Европейская рамка квалификаций, национальные рамки квалификаций, дескрипторы, коммуникативная компетентность, результаты обучения.

Symonenko S.V. COMPARATIVE ANALYSIS OF COMMUNICATIVE COMPETENCE DESCRIPTORS OF NATIONAL QUALIFICATIONS FRAMEWORKS OF UKRAINE AND EUROPEAN COUNTRIES FOR HIGHER EDUCATION LEVELS

The paper analyses communicative competence descriptors of the National Qualifications Framework of Ukraine and national qualifications frameworks of European countries for different levels of higher education. The comparative analysis communicative competence descriptors of national qualifications frameworks of Scotland, Germany and Bulgaria is carried out. Certain similarities and differences in communicative competence descriptors of different European countries are presented.

Key words: European qualifications framework, national qualifications frameworks, descriptors, communicative competence, learning outcomes.

Постановка проблеми. Сучасні суспільно-економічні зміни в Україні, орієнтація України на її входження до науково-освітнього та економічного простору Європи дають можливість здобувачам вищої освіти всіх рівнів та випускникам закладів вищої освіти України продовжити освіту або здобути працевлаштування в Європейських країнах.

Для кращого розуміння того, що претендент на освіту або роботу має знати, вміти робити та розуміти, для сприяння навчання протягом життя і мобільності ринку праці в багатьох Європейських країнах було розроблено Європейську рамку кваліфікацій (European Qualifications Framework, EQF), а також національні рамки кваліфікацій (НРК) країн Європи.

НРК країн Європи та світу є достатньо різноманітними за структурою, кількістю рівнів, швидкістю впровадження в життя тощо. Особливий науковий та практичний інтерес представляють дескриптори комунікативної компетентності як однієї з необхідних компетентностей фахівця, а також їх

порівняння і співставлення в межах різних рівнів вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури з теми дослідження засвідчив, що в Україні різні аспекти проблеми створення НРК досліджують В. Луговий, Т. Морозова, Ю. Рашкевич, С. Сисоєва, О. Слюсаренко, Ж. Таланова, Ю. Холін. Проте науковцями не було проведено порівняння і зіставлення дескрипторів комунікативної компетентності НРК України в області вищої освіти з Національними рамками європейських країн.

Постановка завдання. Відповідно, мета статті – порівняти дескриптори комунікативної компетентності НРК України з НРК європейських країн із перспективою подальшого застосування результатів порівняльного аналізу у виробленні стратегії формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців різних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Впровадження НРК європейських країн розпочалося з проекту НРК Шотландії у 2001 році. Європейська рамка ква-

ліфікацій (ЄРК) для навчання впродовж життя (European Qualifications Framework for Lifelong Learning, EQF-LLL) була ініційована Європейською комісією та створена у 2006 р. Темпи розробки та впровадження НРК, як і структури НРК були неоднорідними. У 2013 році процес впровадження НРК закінчили 48 країн світу.

НРК європейських країн також відрізняються кількістю рівнів у рамках. Так, у більшості країн розроблено 8-рівневі рамки, також створено рамки з 5 (Франція), 7 (Ісландія), 9 (Болгарія), 10 (Ірландія, Словенія) та 12 (Шотландія) рівнями [2].

Як було вказано вище, структури НРК також є неоднорідними, відповідно, різняться і дескриптори. Дескриптори НРК європейських країн переважно представляють результати навчання (learning outcomes), які описують, що людина має знати, вміти робити та розуміти на кожному окремому рівні. Дескриптори національних рамок кваліфікацій є концентрованим відображенням національних пріоритетів і потреб кожної окремої країни щодо результатів навчання [2].

Предметом нашого наукового інтересу стали дескриптори комунікативної компетентності. Аналіз нормативних актів країн Європи та сучасних наукових джерел щодо місця комунікативної компетентності серед інших ключових компетентностей показав, що комунікативна компетентність є однією з життєво та професійно необхідних. Так, ЄРК включає вісім ключових компетентностей: 1) комунікація рідною мовою; 2) комунікація іноземною мовою; 3) математична компетентність та базові компетентності в науці та технологіях; 4) інформаційна компетентність; 5) уміння вчитися; 6) соціальні та громадянські компетентності; 8) почуття ініціативи та підприємництва; 9) культурна обізнаність і вираження.

У документі підкреслено, що всі компетентності є рівнозначними, оскільки кожна з них робить внесок в успішне життя в суспільстві знань; компетентності можуть частково збігатися та з'єднуватися; багато тем можуть використовуватися в рамці, оскільки вони відіграють значну роль у ключових компетентностях: критичне мислення, креативність, ініціатива, вирішення проблем, оцінювання ризиків, прийняття рішень і конструктивне управління емоціями [6].

Нами було проаналізовано НРК Шотландії, Німеччини та Болгарії та порівняно дескриптори комунікативної компетентності в області вищої освіти з НРК України.

НРК Шотландії (SCQF) вважається рамкою, яка була вперше розроблена в Європі, впроваджувалась найдовше, та є одні-

єю з найбільш успішних у світі. Д. Раффе характеризує її як «національну мову» для опису навчання в Шотландії [5]. Рамку було офіційно започатковано у 2001 році. Вона містить 12 рівнів, дескриптори яких описують п'ять аспектів у вигляді очікуваних результатів навчання (learning outcomes): знання та розуміння; практика (прикладні знання і розуміння); загальні когнітивні навички; комунікація, ІКТ та арифметичні навички; автономія, відповідальність та співпраця з іншими. Рівням вищої освіти в Рамці відповідають рівні 9-12.

Дескриптори комунікативної компетентності в Національній рамці кваліфікацій Шотландії входять до складу дескрипторів комунікації, ІКТ та арифметичних навичок. Дескриптори сформульовано як результати навчання, в результаті яких студент має використовувати ряд комунікативних вмінь, складність яких підвищується від рівня до рівня.

Національна рамка кваліфікацій Німеччини (DQR) [7] містить вісім рівнів, дескриптори яких описують компетентності, які необхідні для отримання кваліфікації. Компетентності відображають здатність та готовність особистості використовувати знання та навички, а також особисті, соціальні та методологічні компетентності, індивідуальну та соціальну відповідальність.

У рамці розрізняють дві категорії компетентності: 1) професійна компетентність, яку розділено на знання та навички; 2) особиста компетентність, яка складається із соціальної компетентності та автономії («чотирикутна структура»).

Дескриптори комунікативної компетентності в Національній рамці кваліфікацій Німеччини входять до складу соціальної компетентності. Комунікація в рамці при цьому трактується як обмін інформацією, спрямованою на передачу взаєморозуміння між людьми, в групах та в організаціях. Комунікативна компетентність трактується як здатність презентувати ідеї, аргументи, рішення тощо, а також вести дебати в професійній сфері.

Національна рамка кваліфікацій Болгарії (BQF) [2] охоплює 9 рівнів (всі рівні освіти і навчання в контексті навчання впродовж усього життя, включаючи дошкільну освіту, шкільну освіту, загальну освіту, професійну освіту та вищу освіту). Рамка містить підготовчий (нульовий) рівень, який характеризує дошкільну освіту. Рівні 1-8 відповідають восьми рівням EQF. Три верхніх рівня Національної рамки кваліфікацій Болгарії від 6 до 8 відповідають трьом циклам Болонського процесу (ступінь бакалавра, магістра та доктора філософії).

Таблиця 1
Дескриптори комунікативної компетентності в області вищої освіти в Національній рамці кваліфікацій України та національних рамках кваліфікації європейських країн

Рівень EQF	Шотландія (в складі комунікації, ІКТ та арифметичних навичок)		Німеччина (в складі соціальної компетентності)		Болгарія (в складі персональних та професійних компетентностей)		Україна	
	9	10	6	7	6	7	6	7
6	Використовувати ряд повсякденних вмінь і деяких розвинених і спеціалізованих вмінь: проведення формальних і неформальних презентацій на стандартні теми / основні теми дисципліни для різної аудиторії	Використовувати широкий спектр повсякденних вмінь і деяких розвинених і спеціалізованих вмінь: здійснення офіційних презентацій про спеціалізовані теми для інформованої аудиторії; спілкування з колегами одного професійного рівня, старших колег і фахівців	Презентувати експертам аргументи і рішення до складних професійних проблем і працювати спільно з такими експертами для подальшого розвитку.	Може виражати власний погляд простим та ясним шляхом, формулює проблеми та пропонує можливі рішення перед експертною радою, використовуючи ряд технологій та підходів. Може ефективно спілкуватися деякими з найпоширеніших європейських мов	Зрозуміло презентує власні погляди на окремі та глобальні проблемні питання, судить та приймає аргументи співрозмовників. Може ефективно спілкуватися деякими з найпоширеніших європейських мов	Донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень та власного досвіду в галузі професійної діяльності; здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію		
7	Використовувати діапазон передових і спеціалізованих вмінь відповідно до предмету / дисципліни: спілкування з широкою аудиторією з різним рівнем знань з використанням відповідних методів / досвіду; спілкування з колегами, більш старшими колегами і фахівцями	Використовувати діапазон передових і спеціалізованих вмінь відповідно до предмету / дисципліни: спілкування з широкою аудиторією з різним рівнем знань з використанням відповідних методів / досвіду; спілкування з колегами, більш старшими колегами і фахівцями	Презентувати результати роботи груп або організації. Вести специфічні дебати у підрозділі та між підрозділами.	Може виражати власний погляд простим та ясним шляхом, формулює проблеми та пропонує можливі рішення перед експертною радою, використовуючи ряд технологій та підходів. Може ефективно спілкуватися деякими з найпоширеніших європейських мов	Зрозуміле і недвозначне донесення власних висновків, а також знань та пояснень, що їх обґрунтовують, до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються; використання іноземних мов у професійній діяльності			
8	Використовувати значний діапазон передових і спеціалізованих вмінь / відповідних випадках у предметі / дисципліні: спілкування на відповідному рівні з широкою аудиторією і адаптація спілкування до контексту і мети; спілкування з опублікованою академічною роботою та / або критичний діалог та розгляд з колегами та експертами в інших спеціальностях	Вести дебати між спеціалістами та робити інноваційні внески до професійних дебатів спеціалістів, включаючи міжнародні контексти.	Вести дебати між спеціалістами та робити інноваційні внески до професійних дебатів спеціалістів, включаючи міжнародні контексти.	Може ефективно спілкуватися деякими з найпоширеніших європейських мов	Лідерство, вільне комунікативне спілкування в діалоговому режимі з широким колом фахівців, зокрема найвищої кваліфікації, та громадськості в певній галузі наукової та/або професійної діяльності			

Очікувані результати навчання НРК – це загальні знання (теоретичні та практичні), пізнавальні навички (з використанням логічного, інтуїтивного і творчого мислення) і практичні навички (з використанням ручної спритності і методів, матеріалів, інструментів та обладнання) та компетентності (особисті і професійні). Студенти повинні набути навички після завершення освітнього процесу на відповідному рівні рамки кваліфікації. Результати навчання на певному рівні також є попередньою умовою для подальшої освіти або навчання, спрямованих на отримання професійної кваліфікації.

Компетентності в Національній рамці кваліфікацій Болгарії описуються з точки зору відповідальності та автономії і встановлюються в чотирьох основних групах: відповідальність і автономія; навчальна компетентність; комунікативні та соціальні компетентності; професійні компетентності. Комунікативна компетентність входить до складу персональних та професійних компетентностей та включає здатність презентувати погляди та ефективно спілкуватись іноземними мовами [3].

НРК України представляє собою 10-рівневу рамку для визнання навчання протягом життя від рівня дошкільної освіти до ступеня доктора наук [1]. Дескриптори рівнів НРК України включають узагальнений опис рівня (інтегральну компетентність), а також систему базових компетентностей (знання, вміння, комунікацію, автономність та відповідальність), відображаючи прогрес навчальних досягнень від найнижчого до найвищого рівня:

- 1) інтегральна компетентність (здатність виконувати завдання, розв'язувати задачі і проблеми);
- 2) знання (глибина, характер, діапазон);
- 3) вміння (виконання завдань різного типу, вирішення проблем, оцінювання діяльності, здійснення аналізу, синтезу тощо);
- 4) комунікація (взаємодія з людьми, робота в команді, донесення інформації);
- 5) автономність та відповідальність (ступінь контролю під час виконання завдань, самостійність, відповідальність за власну роботу та роботу інших).

Представлена структура НРК України свідчить, що її відмінною особливістю є наявність дескрипторів для комунікативної компетентності з підвищенням складності від рівня до рівня – від донесення ідей і проблем та здатності формувати ефективну комунікаційну стратегію на рівні 6 до лідерства, вільного компетентного спілкування в діалоговому режимі з широким колом фахівців, зокрема найвищої кваліфікації,

та громадськістю в певній галузі наукової та/або професійної діяльності на рівні 9.

Треба відзначити, що наявність рівня 9 неодноразово підпадала під критику європейських країн як застаріле та ідеологічне явище, яке відсутнє в інших країнах світу [4].

У таб. 1 представлено дескриптори комунікативної компетентності в області вищої освіти в Національній рамці кваліфікацій України та національних рамках кваліфікацій європейських країн.

Таким чином, можна побачити, що дескриптори комунікативної компетентності включені до НРК України та ЄРК як самостійні. У НРК Шотландії вони є складовою комунікації, ІКТ та арифметичних навичок, у НРК Німеччини – соціальної компетентності, в НРК Болгарії – персональних та професійних компетентностей. Для кожного рівня відображені очікувані результати навчання, складність яких підвищується від рівня до рівня.

Порівняльний аналіз дескрипторів комунікативної компетентності ЄРК, НРК України, Шотландії, Німеччини та Болгарії в області вищої освіти показує, що НРК України в аспекті комунікативної компетентності відповідає стандартам ЄРК та має багато спільного з НРК Шотландії, Німеччини та Болгарії. Таб. 1 дозволяє простежити, що дескриптори комунікативної компетентності в ЄРК та НРК України, Шотландії, Німеччини та Болгарії є подібними, спостерігається підвищення вимог до комунікації від рівня до рівня.

Таким чином, дескриптори комунікативної компетентності входять у рамки всіх країн, що було проаналізовано. Але дескриптори комунікативної компетентності НРК України не відображають міжнародний контекст, включаючи комунікацію європейськими мовами, як це прописано в НРК Німеччини та Болгарії. Включення очікуваних результатів навчання щодо володіння європейськими мовами в НРК України було б доцільним, оскільки НРК усіх країн Європи та світу створювались для забезпечення прозорості та сприяння національному і міжнародному визнанню кваліфікацій.

Висновки з проведеного дослідження. Наше дослідження дозволяє застосувати результати порівняльного аналізу дескрипторів комунікативної компетентності ЄРК, НРК України, Шотландії, Німеччини та Болгарії в області вищої освіти у виробленні стратегії формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців різних спеціальностей. Аналіз дескрипторів знань комунікативної компетентності показав їх подібність із підвищенням вимог

до результатів навчання від рівня до рівня. Подібний прогрес спостерігається, не дивлячись на їх різну приналежність до тієї чи іншої компетентності.

До перспективних напрямів досліджень у даній сфері вважаємо за доцільне віднести такі проблеми: подальший порівняльний аналіз НРК України з НРК європейських країн із метою вдосконалення дескрипторів рівнів вищої освіти; співвіднесення НРК України з ЄРК та можливим переглядом кількості рівнів, які не відповідають рівням європейських країн, з метою забезпечення кращого розуміння кваліфікацій європейських країн та сприяння визнанню дипломів українських закладів вищої освіти в Європі та світі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Постанова Кабінету Міністрів України Про затвердження Національної рамки кваліфікацій. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>.
2. Analysis and overview of NQF level descriptors in European countries. URL: www.cedefop.europa.eu/files/6119_en.pdf.
3. Development of national qualifications frameworks in Europe. URL: www.cedefop.europa.eu/files/6112_en.pdf. [in English].
4. Global Inventory of Regional and National Qualifications Frameworks. URL: http://uil.unesco.org/fileadmin/keydocuments/LifelongLearning/en/Global%20Inventory%20of%20Regional%20and%20National%20Qualifications_v1.pdf.
5. Raffe D. The Scottish credit and qualifications framework: lessons for the EQF. / D. Raffe, J. Gallacher, N.Toman // European journal of vocational training. № 42/43 – 2007/3 • 2008/1 – ISSN 1977-0219. P. 59–69.
6. Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning adopted by the European Parliament and the Council in December 2006. URL: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/swd-recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf>.
7. The German Qualifications Framework for Lifelong Learning adopted by the «German Qualifications Framework Working Group» (AK DQR) Status: 22 March 2011. URL: https://www.dqr.de/media/content/The_German_Qualifications_Framework_for_Lifelong_Learning.pdf.